

Славко О. Каравидић

Висока школа за пословну економију
и предузетништво, Београд

Марија Чукановић Каравидић

Висока школа за пословну економију
и предузетништво, Београд

УДК: 378.014.3(497.11)

ИД БРОЈ: 188148748

Стручни рад

Примљен: 11. 8. 2011.

Прихваћен: 10. 10. 2011.

ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И ЊЕГОВО УКЉУЧИВАЊЕ У САВРЕМЕНА ОБРАЗОВНА ДРУШТВА

Апстракт: У раду се указује на неопходност реформи у образовању, те је предмет рада анализа капацитета постојећих универзитета у Србији за реформу која им је неопходна, односно утврђивање постојања критичне масе потребне за суштинске промене.

Кључне речи: образовање, реформа, развој, нове технологије, учење на даљину, квалитет

ПРАВЦИ РАЗВОЈА ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА У СРБИЈИ

Европа знања сада је широко прихваћена као незамењиви фактор друштвеног и људског раста и незаобилазна компонента консолидације и обогаћења европског грађанског права, уз свест о заједничким вредностима и припадности истом друштвеном и културном простору.

Основна карактеристика развоја високог образовања у последњих 20 година је квантитативна експанзија, која је, праћена диференцијацијама институционалних структура, програма и облика студирања и ограниченим финансијским средствима. Ограничење финансијским средствима у све већој мери постаје штетно за глобално функционисање високог образовања и води до опадања квалитета наставног кадра, што представља сметњу за истраживања чак и у земаљама са јаким академском основом и традицијом.

Немогућност да се одржи равнотежа научног и технолошког развоја значи да у том случају постоји све дубљи јаз између развијених земаља и земаља у развоју.

Квантитативна експанзија се види по броју уписаних студената на факултете.

Ово опште кретање може да се припише неколицини фактора: демографском, значајном повећању проходности основног и средњег образовања, што указује на то да је дата могућност већем броју младих људи да се упишу на факултет.

Други значајан разлог је што друштво у високом образовању види кључни инструмент не само будућег економског развоја већ и социјалних, културних и политичких промена, као и јачању националног идентитета и развоју локалних људских потенцијала и могућности како би се усвојила и применила знања и технологија.

Такође је значајно да је експанзија уписа студената усредсређена на програме студија који за собом повлаче мање трошкове за персонал, опрему и целокупно функционисање него у областима студија где су потребне веће инвестиције, као што је случај са природним наукама и технологијама.

Потреба за развојем квалитета високог образовања представљаће велики изазов у наредним годинама, али и обавезу према преузетим обавезама по међународним конвенцијама.

Дубоке промене у институционалним структурама и формама високог образовања, а такође и методима наставе, обуке и учења, врше, или су извршиле, државне власти или саме институције.

Мада су поједини универзитети који негују своју дугу традицију унеколико отпорни на промене, високо образовање је, у целини, претрпело велику трансформацију у релативно кратком периоду.

Разлози за ове промене су и спољни и унутрашњи.

У оквиру *сиољних фактора* следећи чиниоци су били од посебног значаја:

- Пораст друштвених потреба за високим образовањем и потреба да се привуче што разноврснија клијентела;
- Драстично смањење трошкова за високо образовање које дотира држава приморава институције да праве материјално ефикасније програме и системе наставе;
- Сталне промене потребе тржишта рада, као резултат глобализације и регионализације економије, захтева од високообразовних институција да осигурају обуку у новим професионалним, технолошким и менаџерским областима рада.

Инијерни фактори су:

- Енорман напредак науке резултирао је развојем академских дисциплина и њиховом даљом диверсификацијом;
- Свест о потребама унапређивања мултидисциплинарних и интердисциплинарних метода учења, професионалном оспособљавању и истраживању;
- Бржи Развој нових информационих и комуникационих технологија и пораст примене у различитим секторима и за потребе високог образовања.

Кумулативна последица горе наведеног процеса је изразита *разноликост* унутар система високог образовања, углавном узимајући у обзир институционалне структуре, програме, популацију студената и изворе финансирања.

Ограничење средстава је погодило све облике високошколских образовних институција па чак и оне најбоље опремљене.

Задовољење растућих друштвених очекивања у вези са образовањем, у ситуацији када су ресурси ограничени, представља знатне потешкоће, а то се даље одражава на структурно прилагођавање. Просечни трошкови по студенту у оптималним условима десет пута су нижи у земљама у развоју него у индустријализованим земљама.

Такви проблеми обелодањују политичку дилему у односу на јавну потрошњу за високо образовање; што је сиромашнији регион–већа је релативна цена трошкова по студенту прорачуната у односу на проценат средстава додељених високом образовању.

Тешко да било која земља данас може да издржава целокупни систем високог образовања само из државне касе. Поред тога, садашње стање економије, као и постојећи државни и локални дефицит буџета, не дају наду да ће доћи до преокрета у овим токовима. Позив за тражење других извора финансирања део је садашњег „програмског пејсажа“ високог образовања.

Велики притисак да се врши модификована подела у трошковима кроз увођење и/или повећање школарина и других обавеза везаних за студије, кроз јачање различитих активности које доносе приход, као што су: склапање уговора за истраживање, широк дијапазон универзитетских и културних услуга и краткотрајни курсеви. Тражење других начина финансирања показало се као много теже у земљама у развоју.

Посебна пажња је посвећена *интернационализацији садржаја* у контексту функције високог образовања, пораст мобилности студената и наставног кадра добија додатни значај у светлу садашњих трендова у глобалној привредној, економској и политичкој интеграцији и растућим потребама за међукултурно разумевање. Глобални позитивни развој афирмисан је повећаним бројем студената, наставника истраживача који студирају, раде, живе и комуницирају на међународном нивоу, а што је изузетно олакшано новим телекомуникационим технологијама.

Према статистици број људи који студира изван своје земље порастао је за скоро 30% у току прошле деценије.

Многе земље и институције сматрају високо образовање значајним „извозним сегментом“ својих услуга и извором додатног прихода, посебно зато што већина страних студената плаћа пуну цену школарине.

Велику корист имају високообразовне институције у развијеном свету, чак иако у неким случајевима, углавном на завршним годинама, земље домаћини и њихове институције учествују у трошковима студирања.

Док је приметан пораст профита од студирања у иностранству, предвиђени трошкови чине да је то привилегија за те земље (или студенте) које то себи могу приуштити.

Ризик од одлива интелектуалаца у иностранство већ неколико година представља велику дилему. Добро су познати сви негативни ефекти одлива интелектуалаца из земље и, у већини случајева, нису противтежа финансијским дознакама које шаљу они који су запослени у иностранству, али су противтежа другим ефектима.

Одлив интелектуалаца у иностранство погодио је све регионе. Сразмера губитака у људском капиталу из земаља у развоју у свет развијених у извесној мери је повезана са чињеницом да ове друге земље у својим имиграционим политикама воде рачуна о формалном нивоу, образовним и професионалним акредитивима.

Проблем дуготрајног одлива интелектуалаца у иностранство повезан је са студентском и академском мобилношћу, али није потпуно и искључиво тиме проузрокован.

То је део много ширег феномена регионалане и интернационалне миграције, што је последица међусобне економске повезаности, социјалних и политичких фактора. То је и показатељ отежаних услова у економским, социјалним и политичким пословима. Студирање у иностранству може се сматрати једним од фактора који доприносе миграцији висококвалификованог људског капитала и талената.

Ипак, према подацима Републичког Завода за развој и Републичког Завода за статистику, велики број је оних који су обухваћени феноменом „одлива интелектуалаца“, а образовали су се у земљи. Недостатак иницијативе и могућности за напредак младих истраживача и дипломираних студената на професионалном плану у локалним срединама, може постати преовлађајући фактор који је погодан за одлив интелектуалаца, било у иностранство, било унутар земље, што је штетно за функционисање и дугорочни развој високог образовања и друштво уопште.

Напред наведени правци представљају суштину за разумевање услова у којима данас високо образовање функционише и у којима ће функционисати у будућности. Они дотичу друге једнако важне и изазовне проблеме високог образовања као што је државно и приватно финансирање и расподела средстава: одржавање и побољшање квалитета универзитетске делатности: релевантност, ефикасност и ефективност: реформа наставе и читав низ ствари везаних за експоненцијално ширење научних информација, као и најезда нових комуникационих технологија.

Дискусија о високом образовању, је кретање у оквиру ширег друштвеног нивоа- чији је крајњи циљ позив на ново схватање мисије, улоге и функције високог образовања. Међутим за промене у високом образовању неопходно је много више. Наводимо и зашто.

Један од изазова, веома критичан за област економије, са којима се сустрећу многе земље, јесте *како повећати способност прилагођавања* у економији, технологији и међународној трговини. Брзина и дубина ових промена су без преседана и дотичу многе домене људске активности, стварају нове могућности, али истовремено постављају бројне проблеме, посебно оне који се односе на област рада.

Сасвим је разумљиво да је утицај економских и технолошких промена такав да уколико се не предузму на време и на адекватан начин одговарајуће мере могу да проузрокују читав низ социјалних и политичких проблема. Од образовања се много очекује у погледу практичног оспособљавања за реализацију ових захтева.

Тражење решења за изазове који су горе описани треба сагледати у контексту националних и локалних културних и друштвених вредности. Ова решења морају бити у складу са принципима на којима друштво жели да базира своје социјалне, економске и културне односе. Без обзира на закључак, повезаност са друштвом у целини представља суштину концепта институције високог образовања и њене природе, у учењу и трагању за новим сазнањима.

Истраживање показује да у савременом социјалном и економском развоју нема напретка унутар стриктних наметнутих структура. Спровођење стратегије развоја, засновано на трансмисији или наметању економских модела, једна је од лекција извучених из практичног искуства посебно у Централној и Источној Европи.

Једно од главних запажања је да све више људи и институција постаје свесно да стриктна примена страних концепата и вредности у свим регионима, као и занемаривање регионалне и националне културе и филозофије, имају реперкусије на образовање.

Основне премисе концепта аутохтоног и оправданог развоја подразумевају да економски развој треба да буде базиран на два главна темеља: на смањењу сиромаштва и на развоју људских ресурса. Високо образовање је постало, више него икада, важан партнер свима онима који се баве овим проблемима.

Људски развој и изградња кооперативнијих и партиципативнијих односа у друштву у директној су вези са коришћењем и развојем постојећих могућности у образовању, укључујући и високо образовање.

Из напред наведене кратке анализе изазова за социјални, економски и културни развој постаје јасно следеће:

- Високо образовање се истиче као кључ који ће покренути шире процесе потребне за савладавање изазова које поставља савремени свет;
- Високо образовање и друге академске, научне и стручне институције и организације кроз своје основне функције наставе, практичног оспособљавања, истраживања и услуга представљају неопходан фактор у развоју и примени стратегије и политике развоја;

- Потребна је нова концепција високог образовања која комбинује универзалност високог образовања захтевајући већу релевантност, како би одговорили на очекивања друштва. Ова концепција истиче принципе академске слободе и институционалне аутономије, док се истовремено наглашава потреба одговорности према друштву.

Расправа о улози високог образовања у светлу промена мора се заснивати на разумној равнотежи између очувања карактеристика које ће остати као део образовног и културног наслеђа и промена које су у складу са променама друштва, а које су суштинске за очување улоге високог образовања.

Циљ би требало да буде да високо образовање брже реагује на опште проблеме друштва, на потребе економског и културног живота и да буде релевантније у контексту специфичних проблема одређених региона.

ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ У ДРУШТВУ БУДУЋНОСТИ

Одговори на многе изазове, неизоставно садрже у себи бављење основним питањима као што су:

- На који начин високо образовање и његове институције могу да допринесу друштвено-економским променама и да помогну унапређивању људског развоја;
- На који начин високо образовање, посебно настава и истраживање, може да доприноси организацији модерног друштва и да буде више укључено у акције које имају за циљ смањење сиромаштва, унапређивање принципа грађанског друштва и развој других нивоа и облика образовања;
- На који начин високо образовање може да одговори на промене у сфери рада и грађанске културе која треба да одговори на изазове (што подразумева унапређивање академских и стручних квалификација, као и грађанских и личних квалитета).

Из ових питања произилази следеће: шта је и *шта би требало да буде улога високог образовања у данашњем друштву и друштву будућности?*

Основно је да се високо образовање креће ка свеобухватном систему зато што модерне економије видно интензивирају знање те више зависе од дипломираних високообразовних стручњака који чине интелектуалну радну снагу. Други правац је да ће они који су дипломирали морати да прихвате сталне промене послова, да се усавршавају и да савладавају нове вештине и знања.

Популација запослених је радикално редефинисана и велики део високостручног специфичног знања које студенти стекну на почетку студија брзо ће застарети. Континуирано и међусобно партнерство са производним сектором представља суштину и мора се интегрисати у свеобухватну мисију и активност институција високог образовања. Требало би истаћи да високо

образовање треба да сагледа своје односе са популацијом у дугорочној перспективи и у ширем смислу.

Нови услови у области рада имају директан утицај на циљеве наставе и обучавања у високом образовању. Треба дати приоритет предметима који развијају интелектуалне способности студената и дозвољавају им да разумно приступају технолошким, економским и културним променама и различитостима развијајући код њих квалитете, као што су иницијатива, предузимљивост и прилагодљивост, и дозволити им да раде са већим поверењем у модерну радну средину.

Имајући то у виду, високо образовање мора да буде осетљивије и активније у односу на тржиште рада, али и осетљивије на неопходност нових подручја и облика запошљавања, што захтева да се обрати пажња на промене у главним кретањима на тржишту, тако да се наставни програми и организација студија прилагоде промењеним условима да би се дипломираним студентима осигурала већа могућност запошљавања.

Ипак, важније је да високо образовање мора да учествује у обликовању тржишта рада у будућности, како својом традиционалном улогом тако и идентификацијом нових локалних и регионалних потреба које воде ка развоју људског друштва. Од високог образовања се очекује да створи кадар који неће бити само они који *траже посао* већ да то буду *усиешни предузетници и креатори посла*.

Као реакција на ове изазове неопходан је пораст активне сарадње академске заједнице са привредом, што је интегрални део плана високог образовања.

Истовремено, базирани на флексибилности упознавања са програмима, сматрају се добрим механизмима за унапређивање, одржавање и јачање сталних и узајамно корисних интеракција.

Пошто су организације у приватном и друштвеном сектору све више изложене последицама економских и политичких промена, запослени који ефикасно раде у тим околностима захтевају интернационални контекст за професионално оспособљавање, преквалификацију и курсеве усавршавања.

Процес глобализације је још један доказ да савремени развој људских потенцијала не садржи у себи само потребу за способношћу да се унапреди професионализам, већ потпуну свест о проблемима средине, културним и социјалним проблемима које повлачи за собом. За институције високог образовања је значајно да ојачају своју улогу у повећању моралних и етичких вредности у друштву и да усредсреде пажњу на развој активног, грађанског духа будућних дипломираних студената.

Поред припрема за професионални живот, већи нагласак треба ставити на развој личности студената.

Успостављање добро организованих односа између високог образовања и државе јесте предуслов за процес промена и развој високог образовања. Одговорност државе и њених институција јесте, углавном, да дефинишу це-

локупну регулативу и шири финансијски оквир у којем високо образовање извршава своју мисију.

Потпуно схватање принципа на којима се заснива однос између високог образовања и државе је предуслов за квалитет и одговорност у управљању и руковођењу институцијама високог образовања. **Академска слобода**, схваћена као скуп индивидуалних и колективних права и слобода, заузима централно место. У том смислу и, уз признавање институционалне аутономије, представља основу за очување универзитета или друге институције високог образовања као слободне заједнице. То су принципи који у много чему институције високог образовања чине различитим од образовања на другим нивоима, као и од научно-истраживачких организација.

Истовремено, целокупно, друштвено-економско окружење приморавало институције образовања да изграде везе и партнерство са државним и другим секторима друштва и да прихвате да су они одговорни друштву.

Међутим, принципи слободе и институционалне аутономије не би требало да се користе као покриће за професионални немар или неспособност. Они би требало да подразумевају повећану одговорност у раду као и у домаћу финансирања, вођењу рачуна о ефективним трошковима и ефикасности.

У тако комплексном политичком окружењу и држава и институције образовања требало би да препознају позитивну улогу коју имају.

Анализе садашњег стања високог образовања показују да су финансијски ресурси једна од главних препрека за његов даљи развој. Не постоји никаква вероватноћа да ће се у блиској будућности превазићи проблем ограничења ресурса, па ће институције високог образовања морати да нађу начине да савладају овај недостатак. У овом процесу главно је елиминисати слабости у области управљања и руковођења. Дакле, у интересу високог образовања, државног и приватног, јесте вредновање квалитета, укључујући и институционалну и програмску акредитацију.

Главни проблем јесте дилема која произилази из сталних потреба друштва и појединачних захтева за повећање различитих облика студирања и услуга образовања у време повећаног ограничења државног буџета. Ова ситуација данас представља главни разлог затегнутости између државе с једне, и институција високог образовања и академске заједнице, с друге стране.

У постојећим економским условима институције високог образовања повремено прибегавају селективном „покривању трошкова“. Прихватање таквих мера требало би да буде праћено озбиљним тражењем начина за ефикасније коришћење њихових људских властитих и материјалних могућности. Увођење **школарине**, на пример, је осетљив проблем у високом образовању и сходно томе требало би му приступити с дужном пажњом.

Постоји ризик да радикална примена одвајања државе од високог образовања у области финансирања, под утицајем уско интерпретираног концепта „социјалне вредности“ одређеног нивоа образовања резултира превеликим притиском на „покривање трошкова“ и да захтева „алтернативно

финансирање“ и „унутрашњу ефикасну добит“ у настави, истраживању и администрацији.

Друга опасност јесте захтев да се „комерцијализују“ активности које обављају институције високог образовања. У том случају придржавање стандарда који подразумевају упис студената, програме студија, поделе на нивое и наставу, може да постане предмет опште забринутости и стални извор напетости између високог образовања, државе и шире јавности.

Основни критеријуми за вредновање функционисања високог образовања су квалитет наставе, стручно оспособљавање и услуге које пружају друштву. Због тога је важно да се не замене либерализација економских односа и потреба да се усаврши „предузетнички дух“ са непостојањем јавне социјалне политике, посебно у вези са финансирањем високог образовања. Ни признавање институционалне економије не би требало да буде интерпретирано као политичка алтернатива која би приморала институције да изграде своје фондове, да склапају бројне уговоре за услуге у индустрији, или да уведу или повећају школарине и друге материјалне обавезе везане за студирање.

Напокон, ако се од универзитета или било које институције високог образовања, очекује да учини значајан допринос напретку и промени у друштву, држава и друштво у целини би требало да прихвате образовање мање као терет јавног буџета, а више као дуготрајну националну инвестицију за културни развој, социјално јединство и повећање конкуренције на економском плану. То је и оквир унутар којег би проблем одговорности за поделу трошкова морао бити упућен на „одређену адресу“. На крају, треба рећи да је *државна подршка суштина која високом образовању осигурава његову образовну и институционалну улогу.*

Друштво мора да поврати „поверење“ у научни рад истраживача и да им омогући да прате нове циљеве у светлу комплекса економских, социјалних и културних проблема који стоје пред човечанством.

Најбољи начин да јавно мњење, управна тела и економске организације буду свесне улоге истраживања у високом образовању јесте да се, кроз постигнуте резултате, демонстрирају квалитет школовања, економске вредности, перспективе људског друштва и културни значај истраживања у односу на програме студирања и наставе.

Високо образовање треба да преузме водећу улогу у целокупном систему образовања.

Други убедљив доказ велике повезаности школа и високог образовања је да настава у основним и средњим школама, све више захтева квалитете и вештине универзитетског нивоа стручног оспособљавања посебно у развоју способности ученика за самостално учење и критичко размишљање. Преузимајући на себе улогу у професионалном развоју наставника, високо образовање може да допринесе побољшању статуса професије наставника.

Високо образовање би могло да преузме и већу улогу, заједно са нижим нивоима образовања, и у сарадњи са научним организацијама и масме-

дијима, да подстичу младе људе да наставе студије природних наука, технологије и технике.

Дакле, постаје умесно поставити следећа питања:

- Који би механизми омогућили друштву да пружи масовно високо образовање како би се одржао принцип социјалне једнакости?
- Како одржати квалитет у систему масовног високог образовања?

Нема готових одговора. Постоји општа сагласност да квалитет студента у високом образовању зависи, на првом месту, од склоности и мотивације оних који завршавају средње образовање и који желе да наставе учење на вишем нивоу – одатле потреба за преиспитивањем веза (односа) између високог и средњег образовања.

Државни интерес за обезбеђивање квалитета у односу на студенте прозилази из чињенице да су савременим друштвима потребни високообразовани и мотивисани људи који могу да изврше своју функцију у друштвеним и приватним организацијама. Истовремено, важно је међу студентима, посебно онима који добијају материјалну помоћ, развијати свест о грађанској одговорности

Шире међународне размене интелектуалаца могле би стимулисати целокупно повећање флексибилности, домета и квалитета високог образовања и помоћи да се исправе неки од узрока „одлива интелектуалаца“ у иностранство.

Највећи проблем је усклађивање растућих захтева и очекивања од високог образовања.

САВРЕМЕНИ НАЧИН УЧЕЊА И ОБРАЗОВАЊА

Увођење информационо-комуникационих технологија у образовању доводи до новог и занимљивог начина преношења наставног садржаја студентима. Виртуелна учионица не искључује традиционалну већ се допуњује. Студенти не напуштајући своју учионицу заједно са предавачима из виртуелног простора добијају знања на занимљивији и потпунији начин који није доступан у процесу традиционалне наставе.

Нове технологије за пренос говора и слике у реалном времену свакако су обогатиле систем образовања, а посебно појава Интернета. Идеја о стварању виртуелних учионица већ дуго постоји, али је немогуће у потпуности је остварити због постојећих технологија.

Употребом видео-конференцијских система могуће је створити образовно окружење које се мало разликује од традиционалне учионице, али поседује све вредности образовања на даљину.

Телеконференција и видео-конференција још увек нису најпопуларнији алати за учење на даљину, али нове технологије и нови програми потребни за тај облик комуникације путем рачунара омогућава све већу примену тих система.

Телеконференција данас подразумева различите облике коришћења рачунарске мреже за двосмерно комуницирање између два или више просторно удаљених корисника у стварном времену.

Познати и применљиви системи телеконференција су:

- видео-конференција (истовремени пренос слике и звука рачунарском мрежом);
- whitebord (заједничка табла по којој сви могу писати и цртати);
- симулације/виртуелна стварност;
- аудио-конференције.

Видео-конференција је један од најчешћих и најпозданијих облика телеконференције.

Путем овог система телеконференције може се остварити комуникација између више просторно удаљених корисника, који се међусобно виде и чују у стварном времену ПС мултимедијалних рачунара, повезаних у рачунарску мрежу.

Постоји више типова видео-конференција:

- собна видео-конференција;
- десктоп видео-конференција;
- видео на захтев.

Собна видео-конференција да би се остварила потребно је обезбедити специјализовану учионицу у којој ће се налазити потребна опрема за видео конференцију.

Десктоп видео-конференција користи ПС рачунар који има специјални хардвер и софтвер за коришћење и декодирање сигнала.

Аудио-визуелни материјал унапред снимљен, дигитализован, компресован и меморисан на посебном рачунару представља видео на захтев.

Видео-конференција у настави подразумева:

- предавања, курсеве, менторство;
- удаљени предавач;
- пројекти који укључују више образовних установа;
- професионалне активности;
- друштвена збивања.

Предности оваквог вида преношења знања у процесу образовања су бројне:

- као интерактивни комуникациони медиј, point to point систем је на првом месту у много чему;
- појачана мотивација;
- боља комуникација и наступ;
- студенти „гостујућег“ предавача доживљавају као важну личност;
- током планирања и имплементирања видео-конференција студенти уче важне комуникацијске и менаџерске вештине;
- јача веза са спољним светом.

Успешно коришћење видео-конференције за интерактивно учење захтева вежбу и планирање.

Наставник мора бити оспособљен да се служи опремом, управља локалним и удаљним разредом, успоставља контакт и срадњу са студентима.

У средишту пажње требало би да се налазе услови рада, динамичност и коначни резултати ученичких радова, са циљем мотивације студената и охрабривања активног учествовања у процесу стицања знања.

ШТА ЈЕ Е-ОБРАЗОВАЊЕ?

Електронско образовање је шири појам, који обухвата било који облик учења уз помоћ информационо-комуникационих технологија.

Електронско образовање омогућава:

- лакши приступ материјалима за учење (скриптама, мулти медијалним презентацијама и осталим образовним материјалима путем интернета) уз континуирано тестирање, проверу знања на свим нивоима, сталну електронску комуникацију са професорима и другим полазницима;
- употребу информационо-комуникационе технологије у сврху учења;
- стицање знања и вештина путем информација које се достављају студенту путем различитих информационо-комуникационих технологија и других форми учења на даљину;
- посебно креиран систем подучавања и учења употребом електронске комуникације;
- обезбеђивање услова учења, са више удаљених места од школе или центра у мултимедијалном облику или кроз њихову комбинацију са традиционалним методама преношења знања;

Можемо закључити из претходно наведеног да е-образовање у односу на традиционалну наставу доноси неколико предности:

- дистрибуција материјала образовних институција је брза и једноставна;
- приступ образовним материјалима је лакши;
- смањење трошкова учења (трошкови се редукују за 40-60 посто);
- повећање ефеката памћења путем самосталног учења;
- детаљан увид у индивидуално напредовање сваког студента;
- приступ образовним материјалима са места које највише одговара студенту;
- техничка подршка студенту 24 часа дневно.

Тренутно постоји неколико различитих алата за е-образовање (courseware tool).

Помоћу ових алата могу се креирати и користити наставни курсеви и материјали, али уједно се може пратити рад и напредак ученика и студента.

Систем за учење *courseware* алата покрива велико подручје:

- регистрацију корисника,
- креирање и испорука наставног садржаја,
- удаљена комуникација и сарадња са корисницима, сигурност система,
- аутоматизовани систем за проверу стеченог знања.

Како је основно реформско питање доступност образовања за све (принцип једнаких шанси) и квалитет образовања, електронско образовање може бити значајан реформски адут у том процесу. Нове технологије за пренос говора и слике у реалном времену свакако су обогатиле систем образовања, а посебно интернет увелико доприноси да учење на даљину постане квалитетније и популарније. Због константног повећања обима знања неопходно је процес преноса знања непрестано иновирати и побољшати у циљу ефикасније продукције стручњака који могу одговорити будућим изазовима своје професије.

НОВИ МОДЕЛИ ИНОВАТИВНОГ ПРОЦЕСА У ОБРАЗОВАЊУ

Важна улога социјалних партнера у друштвено-економском развоју рефлектује се и у контексту европског социјалног дијалога и на Европски оквир акција социјалних партнера за доживотни развој компетенција и квалификација. Социјални партнери имају незаменљиву улогу у развоју, вредновању и признавању стручних квалификација, знања и способности на свим нивоима, а такође су и партнери у промоцији јачања сарадње у овом подручју.

Наиме, нови модели иновационих процеса у образовању везани су за вишеструке реципротете односе који се генеришу убрзаном конвергенцијом академског истраживања, спонзорства привреде и државне подршке. Остварује се преко међусобно зависних мрежа међу универзитетима, привредним друштвима, регионалним и локалним управама и њиховој сарадњи на примењеним и развијеним пројектима трансфера знања.

Улога универзитета у развоју капацитета за учење и иновације подразумева истраживање и образовање кроз:

- инвестирање у образовање;
- креирање знања;
- трансфер знања;
- стално усавршавање и иновације и
- интегрисање знања.

Изазов за универзитет у 21. веку је образовање студената како би:

- сагледали свет у целини, осетили везу између наизглед различитих поља истраживања;
- изградиле везу између света образовања и друштва и друштвених потреба и
- иновирали

ЗАКЉУЧАК

Природа проблема са којима се суочава високо образовање је таква да је потребна свеобухватна системска и институционална реформа.

Главни изазови за високо образовање могу се свртати у три сегмента:

- Релевантност, која подразумева улогу и место високог образовања у друштву и на који начин испуњава своју мисију. Посебно треба нагласити академску слободу и институционалну аутономију као принципе којима су подређени сви напори да се осигура и повећа релевантност;
- Квалитет који је дефинисан као мултимедијални концепт који обухвата све основне функције и активности високог образовања;
- Интернационализација која је нераздвојива карактеристика високог образовања;

Једно од главних питања је у којој мери високо образовање може да одговори на ове изазове и сврста се у савремена друштва препознатљива по организацији система високог образовања у европском простору високог образовања..

ЛИТЕРАТУРА

Бранковић, Д., Мандић, Д. (1999): *Методика информатичког образовања са основима информатике*, факултет Бања Лука: Филозофски.

Ђорђевић, Ј. (1987): *Научно-технолошка револуција и промене у наставним програмима*, Београд: Зборник Института за педагошка истраживања, бр. 20.

E-Learning “History and Prospects”, www.e-education.com 2005.

Каравидић, С. (2006): *Менаџмент образовања – социо-економски аспекти развоја и модели финансирања образовања*, Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду, Београд.

Каравидић, С. (2007): *Децентрализација и менаџмент у функцији развоја образовања* (на српском и енглеском језику), Београд: Институт за економију и финансије Београд.

Каравидић, С., Чукановић Каравидић, М. (2008): *Економика и финансијски менаџмент у образовању*, Факултет организационих наука, Београду, Београд.

Мандић, Д. (2003): *Дидактичко-информатичке иновације у образовању*, Београд: Медиаграф.

Slavko O. Karavidic

Advanced school for business economy and enterprise, Belgrade

Marija Cukanovic Karavidic

Advanced school for business economy and enterprise, Belgrade

HIGH EDUCATION IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND ITS PARTICIPATION IN THE MODERN EDUCATIONAL SOCIETIES

Summary: In this paper we point out to the necessity of the educational reforms. Also, we analyze the capacity of the existing universities in Serbia for the reform that is in need and it is accessed to the determination of the critical mass which is crucial for the significant changes.

Key words: education, reform, development, new technologies, distance learning, quality